

Kurs 3: Krig, våpen og konfliktstrategier

Kapittel 1: Masseødeleggelsesvåpen

Øvelse 1: Innsamling av informasjon

Denne øvelsen krever flere timers forberedelse som kan gis som hjemmearbeid. Selve innsamlingen av informasjon tar omtrent 90 minutter.

Deltakerne deles inn i fire grupper på ikke mer enn seks personer. Hver gruppe velger ett av disse temaene:

- 1.) Kjernefysiske våpen
- 2.) Kjemiske våpen
- 3.) Biologiske våpen
- 4.) Radiologiske våpen

Forberedelser:

Tid: Flere timer, bør gis som hjemmearbeid.

Oppgitt informasjon: relevante leksjoner fra kurs 3, kapittel 1 om masseødeleggelsesvåpen.

Hver gruppe studerer de relevante leksjonene og forbereder en presentasjon som synliggjør følgende punkter:

- A. Den valgte våpentypens karakteristika
- B. Hvilke farer de utgjør for helse og miljø
- C. Hva vi kan gjøre for å beskytte oss

Mulige måter å presentere informasjonen:

- PowerPoint-presentasjon
- Plakat
- Tankekart

Presentasjonen skal ikke være lengre enn 10 minutter, og gruppen bør dele presentasjonen mellom de ulike deltakerne.

Øvelse:

Tid: 90 minutter

Hver gruppe gir en presentasjon på 10 minutter, etterfulgt av fem minutter for spørsmål (ikke diskusjon) – 60 minutter.

Presentasjonene etterfølges av en diskusjon, styrt av kurslederen, om hva som bør gjøres med disse våpentypene for å hindre at de tas i bruk. Ideer som kommer ut av diskusjonen skrives på en tavle eller en flippover.

Kurs 3: Krig, våpen og konfliktstrategier

I hvilken grad tar diskusjonen om de ulike våpentypene opp liknende problemer, og i hvilken grad tar den opp ulike problemer? Finnes det likhetstrekk som tilsier at forebyggingsstrategier når det gjelder ulike våpentyper kan kombineres?

Øvelse 2: Beregning av effekt

Tid: 50 minutter

Opgitt informasjon: Bykart, gjennomsnittlig befolkningstetthet per kvadratkilometer.

Beregn effekten en primitiv atombombe av Hiroshima-typen (12,5 kilotonn) vil ha på din by, ved hjelp av denne tabellen:

<i>Sone</i>	<i>Avstand fra nedslagsstedet</i>	<i>Areal</i>	<i>Gjennomsnittlig befolkning per km₂</i>	<i>Dødsrate</i>	<i>Antall døde</i>
A	0-0.5 km	0.8 km ₂		98 %	
B	0.5-1.0 km	2.3 km ₂		90 %	
C	1.0-1.5 km	4.0 km ₂		46 %	
D	1.5-2.0 km	5.65 km ₂		23 %	
E	2.0-5.0 km	65.9 km ₂		2 %	

Velg et nedslagssted for bomben og bruk dette som utgangspunkt for å tegne inn de ulike sonene som sirkler utenfor hverandre på bykartet.

Diskuter hva som ville befunnet seg i de ulike sonene, avhengig av tidspunkt på dagen. Finnes det sykehus i området? Er det et boligområde der, eller finnes det mange arbeidsplasser, kjøpesentre og transportknutepunkter der mange mennesker samles?

Hvordan ville deltakerne selv blitt berørt av et slikt angrep? Hvor ville de selv befunnet seg på den tiden av dagen, og hvor ville venner og familie vært? Hva ville de gjort i et slikt tilfelle?

Det kan være at deltakerne synes det er ubehagelig å se for seg scenariene i denne øvelsen. Det kan være nyttig å la gruppen snakke om hva de kan gjøre for å forhindre et slikt angrep og å skrive disse ideene ned på en flippover.

Valgfri ekstraøvelse:

Hvis gruppene ønsker å dele sine beregninger med andre kan de utføre en "Target X"-aksjon ved å dra til nedslagsstedet de har valgt ut, merke stedet med en stor X lagd av rødt materiale og legge fram kartet. De kan deretter snakke med forbigående om hva som ville skjedd hvis et atomvåpen hadde blitt brukt mot deres by. For mer informasjon, se Target X' hjemmeside: <http://www.ipnw-students.org/Target/active.html>

Kurs 3: Krig, våpen og konfliktstrategier

Kapittel 2: Virkningen av enkelte typer våpen eller konfliktstrategier

Øvelse 3: Idémyldring om krigsforbrytelser

Tid: 45 minutter

Utstyr: 50 kort på 10x5 cm, korktavler, tegnestifter, nok markørpenner for alle deltakerne, lister over våpen/konfliktstrategier.

Be deltakerne – i grupper på tre – om å skrive ned på kortene eksempler på hva som kan være krigsforbrytelser (10 minutter).

Fest kortene til en korktavle. Be deltakerne om å IKKE se på listen over krigsforbrytelse på neste side i det utdelte kursmaterialet.

Be deltakerne ta listen over våpen og konfliktstrategier (se under) det kan være en krigsforbrytelse å ta i bruk, skrive dem på kort og henge dem ved sidene av "sine" krigsforbrytelser på korktavlen. Listen er ment å være et utgangspunkt, gruppene kan legge til andre våpen eller konfliktstrategier på egenhånd (10 minutter).

Liste over våpen/konfliktstrategier

Landminer	Voldtekt, seksualisert vold
Klasebomber	Slaveri
Kjernefysiske våpen	Folkemord
Agent Orange	Teppebombing
Sennepsgass	Massakre på sivile
Biologiske våpen	Sprenging av atomreaktorer
Uranvåpen	Tortur
Radiologisk spredningsutstyr	Bruk av barnesoldater
Dumdumkuler	Late som man er helsepersonell
Blindende laservåpen	
Genetiske våpen	

Be deltakerne – i grupper på tre – om å sammenlikne resultatene med informasjon om internasjonal humanitær rett og forbudte våpen/konfliktstrategier (se under), og legg til det som måtte mangle på deltakernes lister. (15 minutter).

Internasjonal humanitær rett fastslår:

Det er forbudt å bruke våpen som:

- forårsaker unødvendig lidelse og overflødig skade (for eksempel dumdumkuler og blindende laservåpen)
- har vilkårlig effekt, dvs. at de rammer både stridende og ikke-stridende (for eksempel landminer og klasebomber)

Kurs 3: Krig, våpen og konfliktstrategier

- ødelegger ressurser sivilbefolkningen trenger for å overleve (for eksempel forgiftning av drikkevann)
- forårsaker varig skade på miljøet (for eksempel radiologisk spredningsutstyr)
- inneholder giftgass, kjemiske eller biologiske komponenter (alle kjemiske og biologiske våpen, for eksempel Agent Orange og sennepsgass)

Forbudte konfliktstrategier:

- Bruk av barnesoldater
- Å lure fienden ved å late som man er en beskyttet person
- Voldtekt, seksualisert vold, seksuelt slaveri
- Umenneskelig behandling av fanger (som slaveri, tortur)
- Massemord eller folkemord
- Angrep på damanlegg, diker eller atomanlegg
- Uforholdsmessig bruk av skade på sivile (for eksempel teppebombing)

Kjernefysiske våpen er ikke forbudt per se, men enhver bruk av disse vil mest sannsynlig være i strid med internasjonal humanitær rett. Uranvåpen er foreløpig heller ikke forbudt internasjonalt, men noen land (Belgia, Costa Rica) har forbudt dem.

Diskuter i plenum om deltakerne synes disse reglene er tilstrekkelige for å begrense krigens langtidseffekter på helse og miljø (15 minutter).

Valgfri ekstraøvelse:

Legg frem for deltakerne det følgende forslaget fra Den internasjonale Røde Kors-komiteen om hvordan man bør avgjøre hvilke våpen som bør forbys i krig. Deltakerne diskuterer deretter disse.

Den internasjonale Røde Kors-komiteen (ICRC) har foreslått at lovligheten av et våpen kan avgjøres ved å finne ut om bruk ville forårsake noe av det følgende:

- annen sykdom enn den som er resultat av fysisk trauma fra eksplosjoner eller prosjektiler
- unormale fysiske eller psykiske tilstander (unntatt den forventede responsen på trauma fra eksplosjoner eller prosjektiler)
- permanent uførhet knyttet til våpentypen
- vansiring knyttet til våpentypen
- uunngåelig eller nærmest uunngåelig død i felt, eller høy grad av sykehusdødelighet
- tredjegrads skader hos dem som overlever til de kommer til sykehus
- virkninger der det ikke finnes anerkjent og utprøvd medisinsk behandling for som kan gjennomføres på velutstyrte feltsykehus

Kurs 3: Krig, våpen og konfliktstrategier

Øvelse 4: Diskusjon om ikke-dødelige (Non-Lethal) våpen (NLW)

Tid: alt i alt 60 minutter – forberedelser 30 minutter, diskusjon 30 minutter.

Utstyr: Liste over grunnleggende argumenter for og mot bruken av ikke-dødelige våpen i krig. Tilgang til internett. Valgfritt: Videokamera.

Definisjon av ikke-dødelige våpen (NLW)

- NLW er utformet for og primært brukt til å sette mennesker eller utstyr ut av spill, med minimal utilsiktet skade på eiendom og miljø
- de må være målrettede og ikke forårsake unødvendig lidelse
- effekter på mennesker må være midlertidige og reversible
- de bør være alternativer til, eller bidra til å heve terskelen for, bruk av dødelig makt

Argumenter for og mot

Tilhengere av NLW hevder navnet på en korrekt måte reflekterer intensjonen om å ikke drepe eller gjøre permanent skade. Det betyr ikke at 'ikke-dødelige' våpen aldri fører til dødsfall, men at de, sammenliknet med dødelige våpen, kan føre til betydelig reduksjon i antallet døde ved voldelig konflikt. NLW har allerede blitt brukt i mange år, men de som utvikles nå er mye mer avanserte enn tidligere.

Motstandere av NLW frykter at man ved å kalle dem 'ikke-dødelige' skjuler det faktum at de kan ha katastrofal effekt på sine mål og at de har et stort potensial for å skade og drepe. Den nåværende tendensen til å kombinere en eller flere teknologier og å ha ulike innstillinger har ført til at ICRC mener at det ikke bør finnes merkelapper som 'ikke-dødelig' eller 'mindre dødelig'; alle de forskjellige variantene er ganske enkelt våpen.

Forberedelse

Deltakerne deles i to grupper, for og mot bruken av NLW. Gruppeinndelingen trenger ikke å reflektere deltakernes egentlige meninger om saken.

Hver gruppe får 30 minutter til å forberede seg til diskusjonen, og velger to talspersoner for gruppen. En av disse skal forberede en 6 minutter lang uttalelse der hun/han presenterer gruppas argumenter, basert på informasjonen de har mottatt. Ytterligere informasjon kan hentes fra leksjonen om nye typer våpen, og fra internett. (Se referanselisten på slutten av leksjonen).

Diskusjon

De første talspersonene gir sine uttalelser for og mot bruken av NLW, hver på 6 minutter. Gruppene trekker seg deretter tilbake i 10 minutter og diskuterer sin respons til det motsatte standpunktet. De andre talspersonene svarer deretter på uttalelsen fra den andre siden. Svaret skal være på 4 minutter.

Valgfritt: Gjør videooptak av diskusjonen og la deltakerne gi tilbakemelding på det de ser.

Kurs 3: Krig, våpen og konfliktstrategier

Kapittel 3: Respons på krig

Øvelse 5: Utarbeid en opplysningsaksjon

Tid: alt i alt 75 minutter

Utstyr: Datamaskin, tilgang til internett, A3-ark

Del deltakerne i grupper på 6-10 personer.

Hver gruppe skal utarbeide en aksjon for å øke den generelle bevisstheten rundt ett av de følgende fenomenene:

1. bruk av håndvåpen og pistoler
2. effekter av uranvåpen
3. klasebomber

Tid for å utarbeide aksjonen: 30 minutter

Gruppene skal svare på de følgende spørsmålene mens de utarbeider aksjonene:

- Hva vet du om effekten av disse våpnene? (Tall og fakta)
- Hva synes du om bruken av disse våpnene? (bruk personlige historier)
- Hvorfor angår dette deg? (motivasjon for å handle)
- Hva kan du gjøre med det? (budskap, muligheten for å handle)

Aksjonen kan skje på gata eller online. Den bør ha sterke visuelle eller dramatiske virkemidler. Tall og fakta eller personlige historier kan være påfunnet, men de bør holdes så realistiske som mulig. En del tall og fakta finnes i leksjonen om effekten av våpen i kurs 3, men gruppene bør gjøre så lite research som mulig, da poenget med oppgaven er å oppmuntre til kreativitet.

Litt nyttig informasjon deltakerne kan bruke i aksjonene sine:

Håndvåpen og lette våpen, eller 'konvensjonelle våpen', er dem som kan betjenes av en eller to personer. Dette er pistoler, rifler, maskingevær, granater og landminer. Disse våpnene står bak de fleste dødsfall i voldelige konflikter globalt, fører til økt antall døde som følge av ran og overfall, og øker dødeligheten ved selvmord. Det finnes omtrent 639 millioner håndvåpen i verden, omtrent ett for hver tiende person på kloden. Mer enn halvparten av verdens land er involvert i produksjonen av de 7,5 til 8 millionene nye våpen og de 10-14 milliardene runder ammunisjon som produseres årlig. (Small Arms Survey 2003). Den globale handelen med håndvåpen og lette våpen kan være verdt 21 milliarder amerikanske dollar (15 milliarder Euro) årlig (Hillier and Wood 2003). Omtrent 98 land har kapasitet til å produsere håndvåpen, men hoveddelen produseres i Europa (47%) og Nord- og Sentral-Amerika (34%).

Kurs 3: Krig, våpen og konfliktstrategier

Uranvåpen inneholder radioaktivt utarmet uran (U-238). Uranvåpen er utformet for å trenge inn i skuddsikre kjøretøy som panservogner. Når våpenet treffer målet smelter den gjennomborende uranspissen, og deler av den fordamper. De genererte metallpartiklene begynner å brenne av seg selv, og former partikler av uranoksid. Når runden har penetrert målet begynner ofte drivstofftanker å brenne og lagret ammunisjon går av, noe som vanligvis fører til store eksplosjoner. Som resultat av dette kan også resten av den gjennomborende uranspissen brenne til støv (uranoksidpartikler). Dette veldig fine, radioaktive, giftige støvet kan forårsake skade ved innånding eller svelging. I tillegg til på testområder vet vi at uranvåpen ble brukt i Gulfkrigen i 1991, i Bosnia i 1994-5, Kosovo i 1999, Irak in 2003 og i Afghanistan. Anriket uran (DU) slipper ut alfastråling, noe som har ført til påstander om at det er mer eller mindre harmløst fordi den typen radioaktivitet det utstråler ikke kan trenge gjennom huden. Anriket uran er likevel skadelig når partikler blir inhalert eller svelget, eller når de trenger inn i kroppen via sår. Videre, siden det er et tungmetall er DU svært giftig. Selv om det er litt mindre radioaktivt enn naturlig uran, oppfører det seg identisk, kjemisk sett. Det er allment akseptert at uran inhalert som uoppløselige partikler er kreftfremkallende for lungene på grunn av den radioaktive strålingen, at oppløselig uran kan krysse blod-luftbarrierene i lungene og bli systemiske og at dette vil være fysiologisk giftig for nyrene. Uran kan også være gentoksisk, noe som betyr at det er i stand til å skade det genetiske materialet til mennesker og dermed potensielt føre til kreft. Uranvåpen er ikke eksplisitt forbudt, men mange anser dem for å være ulovlige under dagens internasjonale rett.

Klasebomber er lagd for å angripe større, fiendtlige troppeformasjoner. De går i oppløsning før de treffer målet, og sprer 200-400 mindre bomber som kan fylle luftrommet i en radius på 250 m. På grunn av endringer i metoder for krigføring blir de nå brukt mot fiender i eller nær tett befolkede områder, noe som fører til at de alt for ofte kritisk skader eller dreper sivile i stedet for å treffe sine intenderte militære mål. Det er også en annen fare ved disse våpnene: opptil 40 % av de små bombene sprenger ikke med en gang, og etterlater seg dermed en hale av udetonert ammunisjon i krigsherjede områder. Klasebomber faller inn under de generelle reglene for internasjonal humanitær rett, men de ble ikke tatt for seg separat i noen bindende internasjonale rettsdokumenter før Konvensjonen om klasebomber ble signert i desember 2008. Denne internasjonale avtalen hadde sitt opphav i et initiativ fra den norske regjeringen, kjent som Osloprosessen lansert i februar 2007 for å forby klasebomber. Denne avtalen ble signert av 94 land i Oslo 3-4 desember 2008.

Presentasjon av aksjonene for hele gruppen (45 minutter)

Hver gruppe presenterer sin aksjon for hele gruppen, omtrent 10 minutter hver. Bruk 15 minutter på en kort diskusjon om resultatene

Valgfri ekstraoppgave:

Hvis deltakerne er motivert til det kan de sette aksjonen ut i livet og se hva slags respons de får. I tilfelle må det gjøres grundigere research, og tall og fakta må være korrekte. Etter en utført aksjon bør deltakerne evaluere hva som fungerte og hva som ikke gjorde det.

Kurs 3: Krig, våpen og konfliktstrategier

Øvelse 6: Utsveksling av synspunkter

Tid: 30 – 45 minutter

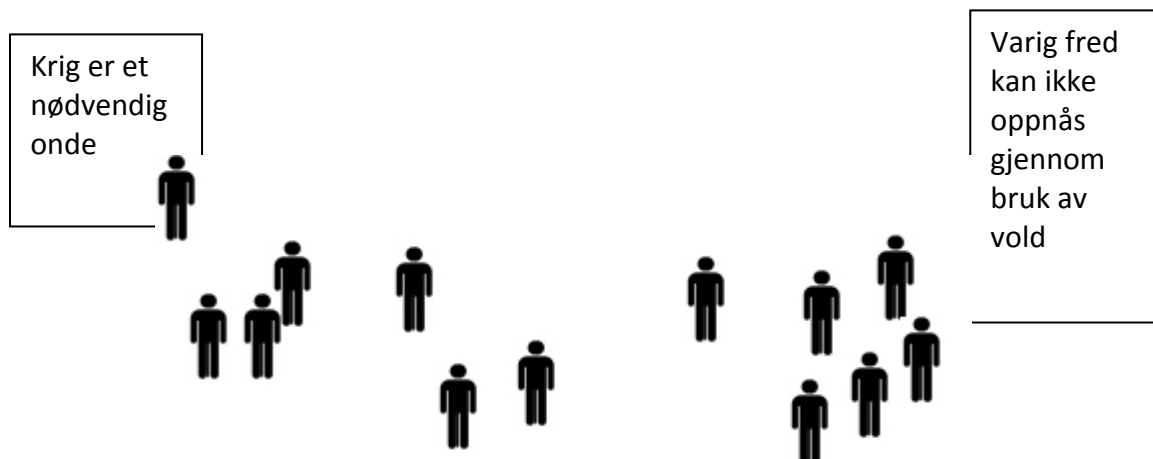
Utstyr: to flippovere, kort på 10x5 cm

Denne øvelsen er lagd for at deltakerne skal kunne forstå de andres synspunkter, noe som er nødvendig når man driver talsmannsarbeid. Den hjelper også for å forså at det ofte ikke finnes enkle "for og mot"-meninger, men variasjoner mellom disse som ikke alltid kan fastsettes.

To meningsytringer:

- Krig er et nødvendig onde.
- Varig fred kan ikke oppnås gjennom bruk av vold.

Skriv de to meningene på en flippover og plasser disse i hver sin ende av rommet. Be alle deltakerne om å stille seg mellom de to meningsytringene, den ene helt til høyre og den andre helt til venstre, slik:

Be noen tilfeldig utvalgte deltakere om å fortelle hvorfor de har valgt å stille seg der de står. Prøv å få fram en blanding av ulike synspunkter.

Be deretter deltakerne om å ta et kort hver og skrive ned en mulig grunn til å ha et synspunkt de ikke deler. Når de er ferdige leser de det høyt og fester det til den flippoveren med det synspunktet argumentet støtter. Hvis nye argumenter kommer fram i løpet av prosessen har deltakerne lov til å skrive mer enn ett kort.

Be deltakerne om å stille seg mellom synspunktene igjen og se om det har skjedd noen endringer i hvor folk står.

Alternativer:

Andre synspunkter enn dem foreslått her kan brukes. Denne øvelsen er også veldig nyttig for å løse konflikter, da et tredje synspunkt (kjent som "overskridende synspunkt") som alle kan være enige om, kan utvikle seg.